

MİLLİYETÇİ İDEOLOJİ- MİLLÎ DEVLET VE TÜRKİYE

PROF. DR. HASAN TUNÇ*

Milliyetçilik

Milliyetçilik ideolojisinin fikri ve felsefi temellerini, Aydınlanma Çağı akımlarıyla rasyonalizm düşüncesinde bulmak mümkündür. Tarihsel süreçte bu ideoloji, Fransız İhtilali ile Sanayi ve Endüstri Devrimlerinin toplumsal sonuçları neticesinde, toplumların millet olma bilincine eriştikleri noktada ortaya çıkmış bir akımdır. Anılan gelişmelerin çok öncesinde, ideolojik kapsamda olmasa da fikrî anlamda milliyetçilik anlayışına yönelik açıklamaların, İbni Haldun gibi Doğulu düşünürlerin eserleriyle, Orhun Kitabeleri gibi belgelerde de var olduğu bilinen bir gerçektir.

İbni Haldun konuyu “*asabiye*” kavramı ile açıklamaya çalışmaktadır. Bağlılık, aidiyet anlamlarına gelen *asabiye*, iki türdür: Neseb-i Asabiye ve Sebeb-i Asabiye. İbni Haldun’a göre Neseb-i Asabiye

Kederde ve kıvançta bir olmayı kabul eden insan topluluklarının birlikte yaşama arzusu olan milliyetçilik düşüncesiyle ırkçılık bağdaşmaz.

* GÜ Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

soy anlamında bir bağlılığı ifade etmekte olup daha çok bedevi toplumlarda görülen bir asabiye anlayışıdır. Sebeb-i Asabiye ise İbni Haldun'a göre daha çok daha yüksek düzeyde teşkilatlanmış ve organize olmuş olan yerleşik toplumlarda görülür.¹ Modern anlamda milliyetçilik düşüncesinin de soy esasını değil; kültürel birleşme, ortak mazi, birlikte yaşama arzusu, kederde ve mutlulukta birlik düşüncelerini esas aldığı düşünüldüğünde, modern milliyetçiliğin İbni Haldun'un 'Sebeb-i Asabiye' olarak açıkladığı duyguda var olduğunu kabul edebiliriz. Orhun Kitabeleri'nde de soy bağına dayalı birliktelik ve birlikte yaşama arzusu ile insanların birlikte yaşayabilmesinin, millî ve manevi değerlerinin korunması ile mümkün olabileceği belirtilmektedir. Kitabede yer alan "*Beyleri de milleti de doğru imiş. Onun için ili öylece tutmuş tabî ili tutup töreyi düzenlemiş.*" gibi ifadelerde, Türkün töre denilen mazi birlikteliği ile vücut bulan toplumsal dayanışma ve iş bölümüne sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Milliyetçilik fikri Batı toplumlarında, Aydınlanma Çağı ve Sanayi Devrimi neticesinde burjuvazinin devlet yönetiminde etkin olması ile millî devletlerin doğması aşamasındaki gelişmelerin ürünüdür. Zira Sanayi Devrimi öncesinde sınıf esaslı genel kabul gören bir sosyal anlayıştır. İnsanların birlikteliğini ve ilişkilerini sağlayan temel faktör aynı sınıfa dâhil olmalarıdır. Bu dönemde bir Fransız soylusu için bir Fransız köylüsü hiçbir önem taşımaz iken, bir Alman soylusu daha çok önemli kabul edilmektedir. Ancak gerek Sanayi Devrimi gerekse Fransız İhtilali neticesinde yayılan eşitlik ve özgürlük fikirleri, insanlar arasındaki farklılıkların ortadan kalkmasına yol açmıştır. Zamanla sınıf farklılıkları ortadan kalkan insanları bir arada tutabilmek için

ortak duygu ve düşüncelere ihtiyaç duyulmuştur. Bu birleşmeleri sağlayacak kaynaklar ise tarihte ve kültürde bulunmuştur.² Bir başka ifade ile milliyetçilik, burjuvazinin; feodal parçalanmışlığa ve feodal sisteme karşı; ortak bir dil ve tarih ile ortak bir kültürel mirasa sahip olan ve belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanları, ortak bir pazar etrafında ve ortak bir gelecek kaygısıyla birleştirme çabasının ideolojisi olarak doğduğunu söyleyebiliriz.³ Bu bağlamda millet fikri vücut bulmuş ve milliyetçilik fikrinin temel unsuru olarak kabul görmüştür.

Milliyetçilik fikrinin ortaya çıkışında millet unsurunun ön planda olması neticesinde, millî iradenin temel irade olarak kabul edilmesi de eşitlik ve özgürlük

Milliyetçilik fikri Batı toplumlarında, Aydınlanma Çağı ve Sanayi Devrimi neticesinde burjuvazinin devlet yönetiminde etkin olması ile millî devletlerin doğması aşamasındaki gelişmelerin ürünüdür.

fikirleriyle birlikte kaçınılmaz olarak kabul görmüştür. Bunun neticesinde demokrasi düşüncesi gelişmiş ve süreç içerisinde genel oy-eşit oy ilkesinin de kabul edilmesiyle demokrasi anlayışı modern şekline bürünmüştür.

Milliyetçilik ideolojisinin ırkçılık, faşizm, etnikçilik gibi akımlarla yan yana anıldığı yaklaşımlar olmasına karşın, çok farklı anlayışlar oldukları açıktır. Şöyle ki; ırk bir toplumun yüzyıllar süren beraberliğinin meydana getirdiği kan ve soy bağına dayanır. Bir manada ırk milletten daha dar bir kavramdır.⁴ ırkçılık biyolojik veya kültürel görünümüleri nedeniyle belirli toplulukların dışlanmasına dayalı ideolojik bir söylemdir. ırkçılığın temel özelliği, bir gruba diğerinin zararına üstünlük atfeden bir farklılığa yaptığı sürekli vurgu ve “farklı” olarak tanımlanana karşı düşmanca duygular beslemesidir. ırkçılığın ilk ortaya çıktığı sömürgecilik dönemlerindeki temel rolü, belirli topluluklara toplumsal, siyasal ve ekonomik katılımının reddi ve sömürünün çeşitli biçimlerinin meşrulaştırılması olmuştur.⁵ Milliyetçilik ise birleştirici ve eşitlikçi yapısıyla, ırkçılıktan tamamıyla ayrılmaktadır. Kederde ve kıvançta bir olmayı kabul eden insan topluluklarının birlikte yaşama arzusu olan milliyetçilik düşüncesiyle ırkçılık bağdaşamaz.

Faşizm ise, milliyetçiliğin bir bakıma mutasyona uğramış farklı bir versiyonudur. Zira faşizmde millî birlik ve beraberlik duygusu esas tutulmakla birlikte, bu amaç millet iradesi ile değil, seçkin otoriter yöneticilerin baskısı neticesinde gerçekleşmektedir. Faşizmde millî irade ve halkın egemenliği kavramlarından daha ziyade, iktidarın mutlak egemenliği ve devletin önceliği ve kutsallığı yatmaktadır. Bu noktada milleti oluşturan bireyin iradesinin değeri yoktur.

Guibernau'ya göre “Seçkinlere, gençliğe, erkekliğe, güce ve şiddete tapılması, aydınlanma döneminin milliyetçiliğine karşı isyan ve siyasal otoriterliliğin savunulması faşizmin portresini tamamlayan unsurlardır.”⁶

Bu açıdan faşizm ile milliyetçiliğin bazı ortak kavramları kullanmasına rağmen, birbirleriyle uyum sağlamadığı açıktır. Zira demokrasi modern milliyetçiliğin vazgeçilmez bir unsuru hâline gelmiştir.

Etnikçi düşünceler de etnik grupları esas almakta ve millet gerçeğini reddetmektedirler.⁷ Farklı unsurların millet anlayışı içerisinde bir araya gelme süreci, millî devletlerin doğumunu sağlamıştır. 21. yüzyılda meydana gelen küreselleşme akımı ise millî devletleri sona erdirmek amacıyla, mikro milliyetçi-

Etnikçilik düşüncesi milleti oluşturan unsurların parçalanmasına yol açacak bir akım olup, milliyetçilik fikri ile taban tabana zıt bir düşüncedir.

lik olarak da adlandırılabilinen etnik kökenlerin ön plana sürülmesini, etnikçilik anlayışını gündeme getirilmiştir. Etnikçilik düşüncesi milleti oluşturan unsurların parçalanmasına yol açacak bir akım olup, milliyetçilik fikri ile taban tabana zıt bir düşüncedir.

Millî Devlet

16. yüzyılın başlarından itibaren başta Fransa olmak üzere krallıklar, iktidarlarını sağlamlaştırmak ve mutlaklaştırmak amacıyla Avrupa'da dinî otoriteye ve feodallere karşı mücadele etmeye başlamışlardır. Bu mücadele sırasında kendine bir yer edinme arzusunda olan ve ticari geleceği için kaygılar taşıyan burjuvazi de krallıklarıyla birlikte hareket etmiştir. Bu mücadele neticesinde krallıklar ve burjuvazi amaçlarına ulaşmışlar, feodaliteyi sona erdirip mutlak monarşik devletler dönemine 1648 Westphalia Barış Antlaşmasıyla geçmişlerdir.⁸

Egemenlik kavramının gündeme gelmesi de bu dönemde olmuştur. Klasik anlamıyla egemenlik, devletin özünde bulunan, sınırlanamayan, bölünemeyen ve devredilemeyen bir güçtür. Bodin'e göre, bu güç, kralın vücudunda kendini gösterir. O hâlde bu egemenlik anlayışına en uygun sistem de mutlak monarşiler olarak kabul edilmelidir. Çünkü bu sistemde tüm egemen yetkiler iktidarda yani kraldadır ve kral ile devlet özdeşleşmekte, egemenlik kralın kişiliğinde, bedeninde somutlaşmaktadır. Hobbes'a göre de toplumdaki tek irade kralın iradesidir ve kralın iradesi de aslında devlet iradesidir; bireyler ancak kralın iradesine boyun eğerek siyasal toplumun içinde yer alabilirler.

Millî devlet ise, Fransız İhtilali ile egemenlik yetkisinin kraldan alınıp yönetilenlere, bir başka ifade ile millete verilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Devrimden evvel egemenliğin halktan kaynaklandığı ancak kralda vücut bulduğu anlayışı neticesinde 14. Louis, milletin monarğin içinde eridiğini savunuyordu. 15. Louis de aynı fikirde olup egemenliğin kendisinin somut bedeninde vücut bulduğunu, monarşinin içine düzeni bozmaktan başka bir şey yapamayacak olan düşsel bir bedene izin verilemeyeceğini savunuyordu. Ancak 16. Louis ile birlikte bu düşsel beden resmen kabul edilir ve egemenlik millete geçip millet kralın yerini alarak devlet ile özdeşleşir ve devlet bir millî devlet haline dönüşür.⁹

Demokrasinin, monarşiden egemenlik yönüyle farkı daha çok biçimseldir. Monarşide kralın/devletin egemenliği altında *birleşip siyasal topluluğun üyesi olan*

Klasik anlamıyla egemenlik, devletin özünde bulunan, sınırlanamayan, bölünemeyen ve devredilemeyen bir güçtür.

bireyler, demokraside, birbirleriyle eşit yurttaşlar olarak millette "bir" olurlar.¹⁰

Bu kabul yurttaşların egemenliği nasıl kullanacağı sorununu ortaya çıkarılmıştır. Yeni devlet sisteminin temeli millet olduğuna göre, egemenliği de millet kullanacaktır. Ancak soyut varlık olan millet nasıl somutlaşacak ve bu yetkiyi nasıl kullanacaktır. Bu noktada temsili demokrasiler ortaya çıkar ve millet egemenlik yetkisini temsilcileri vasıtasıyla kullanır. Bu kabulde birlikte millî devlet yapılanması gerçekleşmiş olmaktadır. Her ne kadar bu sistemin ilk uygulamalarında, tüm milleti temsil esas değil belli kesimi temsil uygulanmış ise de süreç içerisinde genel oy-eşit oy sistemine geçilmiştir.

Millî egemenliğinde, yöneten - yönetilen ilişkisi temelde hukuki mahiyet arz etmektedir. Millî devlet öncesindeki iktidar tiplerinde din adamlarına, krala ya da diğer iktidar tiplerine olan itaat ve bağlılık duygusu, millî devlet döneminde yasalara yönelmiştir. Artık bu dönemde yasalara itaat edilmesi devlete bağlılık anlamına gelmektedir.¹¹ Bu şekilde ortaya çıkan millî devlet, bir ülkede meşru iktidarın ancak millet iradesine uygun bir şekilde, millî sınırlar içindeki bir siyasi otorite aracılığıyla ve yasalar eliyle kullanılabileceği esasına dayanmıştır.

Millî Devlet ve Milliyetçilik

Modern devlet millî devlet olarak kabul edilmektedir. Millî devlet 19 ve bilhassa 20 yüzyıldaki meşru devlet biçimidir. Bu devlet tipinin ideolojisi de milliyetçiliktir.¹² Millî devletlerin ortak özellikleri millet kavramını temel almalarıdır. Aralarında meydana gelen farklılık milletin tanımına ilişkindir. Zira farklı millet tanımlarına girilmesi hâlinde, farklı milliyetçilik anlayışlarının gelişeceği de şüphesizdir.

Bir siyasi model olarak millî devlet; insanların kaderlerini, millî politik mekanizmaları ve kurumları aracılığıyla belirledikleri devlet tipini ifade eder.¹³ Bu bağlamda millî devlet, ortak değerler etrafında toplanan ve millî politikalarla şekillenen siyasi bir çerçevede yaşayan insan topluluklarının devlet biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Millet unsuru ise, söz konusu siyasi aktörün meşruiyet kaynağını oluşturmaktadır.¹⁴ Bu meşruiyet kaynağının tespitinde de yapılabilecek hatalar bizi Mussoloni İtalya'sına, Hitler Almanya'sına ya da Sırbistan örneğine götürebilir. Milletın refahını ve mevcudiyetinin devamını isteme arzusu olan milliyetçilik bir kültür hareketi olması sebebiyle ırkçılığı, halka dayanan bir idare sistemi

Millî refahını ve mevcudiyetinin devamını isteme arzusu olan milliyetçilik bir kültür hareketi olması sebebiyle ırkçılığı, halka dayanan bir idare sistemi olması nedeniyle de otoriter rejimleri reddeder.

olması nedeniyle de otoriter rejimleri reddeder.¹⁵ Bu nedenle milletin tarifinde, gerek tarihî olarak ortaya çıkış serüveni nedeniyle gerekse fikrî ve felsefi gerekliliği nedeniyle objektif millet tanımından uzak kalınmalıdır. Sübjektif anlayışla milleti, “geçmişte bir arada yaşayan ve gelecekte de birlikte yaşama arzusunda olan kederde ve sevinçte ortaklık yaşayan, dilde ve kültürde ortak değerleri paylaşan insan topluluğu” olarak tanımlamak gerekmektedir.

Sonuç

Millî devlet-milliyetçilik ilişkisi modern devleti hazırlamış ve demokrasi anlayışını geliştirmiştir. Son dönemlerde bu ilişkinin 21. yüzyılda artık sona erdiği, küreselleşme ile birlikte yeni bir çağ açıldığı, millî devlet ve milliyetçilik kavramlarının modası geçmiş tabirler olduğu iddia edilebilmektedir. Bu düşüncelerin temel amacının, küresel emperyal güçlere yeni ve rahat sömürü alanları yaratmak olduğu açıktır. Oysa hiçbir düşünür demokrasiden vazgeçilmesi gerektiğini, toplumsal hayatı düzenleyecek devletlere ihtiyaç olmadığını iddia edememektedir.

Günümüzde ise Soğuk Savaş bitmiş ve komünizm tehlikesi ortadan kalkmıştır. Ancak şimdilerde küreselleşme adına ortaya çıkan, küresel emperyal güçler ve onların yerli uzantıları, millî unsurları yok etmek, Ülkeyi etnik ayrışma ile sömürüye uygun hâle getirmek çabasındadırlar.

Milleti esas unsur olarak ele alan milliyetçilik düşüncesi olmadan, millî devlet oluşamayacaktır. Yine teknolojinin gelişmesine ve sınırların ve mekânın değerinin azalmasına rağmen, bu teknolojik gelişmelere paralel olarak çıkan terör, uluslararası terör, uluslararası işlenen suçlar ve diğer olumsuz gelişmelerle mücadele için güçlü devletlere ihtiyaç olduğu bir gerçektir. Günümüzde millî devlet ve milliyetçilik düşüncelerinin son bulduğu iddiası, kendi iç yapılarında bu sistemleri hâlâ kullanmakta olan ve sömürgesi hâline getirmek istediği ülkelerde millî devlet yapılarını hedeflerine yönelik büyük bir engel olarak gören küresel devletler ve onların takipçileri tarafından dile getirilmektedir. Buradan da anlaşılacaktır ki, millî devletler milletlerin bağımsızlığı ve ekonomik refahı hususunda da milletlere korumalar sağlamaktadır. Millî devlet ve milliyetçilik birbirini doğuran akımlar olup geçmişte olduğu gibi bugünde bir birlikte arz etmektedir. Küresel aktörlerce küreselleşme adına yeni etnik-sömürge devletleri ve küresel şirketlerin kontrolü altında varlığını devam ettirebilecek devletler kurmanın amaçladığı bu dönemde; Millî devlet ve milliyetçilik fikirleri eşit, kardeşçe ve

bağımsız bir dünyada yaşamak isteyen milletler için varlığını sürdürebilmenin temel şartıdır.

Yakın geçmişte Nato ve Varşova Paktları arasındaki Soğuk Savaşın en önemli alanı olan Türkiye Cumhuriyeti, bugün küresel emperyalizmin temel hedefi komünumdadır. 1990'lara kadar Türkiye Cumhuriyeti, Varşova Paktının hamisi olan Sovyet Rusya'nın işgal tehdidi altında idi. Hem Boğazlar'ı ele geçirerek sıcak denizlere inmek hem de Nato Paktına iyi bir darbe vurmak isteyen Sovyet Rusya ve yerli iş birlikçileri, komünist blok dağılana kadar, Türkiye'de bu yönde faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Tabidir ki, Türk milliyetçilerinin o dönemlerdeki mücadelesinin temel amacı bu işgali önlemek olmuştur. Bu nedenle Türk milliyetçileri komünist akım ve faaliyetlerle karşı karşıya gelmek zorunda kalmışlardır. Günümüzde ise Soğuk Savaş bitmiş ve komünizm tehlikesi ortadan kalkmıştır. Ancak şimdilerde küreselleşme adına ortaya çıkan, küresel emperyal güçler ve onların yerli uzantıları, millî unsurları yok etmek, Ülkeyi etnik ayrışma ile sömürüye uygun hale getirmek çabasında dırlar. Millî unsurları ortadan kaldırmadan amaçlarına ulaşamayacaklarının farkında olan bu güçler, ülkemizde milliyetçileri kendilerine en önemli engel olarak görmektedirler. Bu nedenle, Türk milliyetçileri açısından, bu yeni tehlikeye uygun söylem ve stratejiler geliştirme zorunluluğu doğmuştur. Diğer deyişle, Türk milliyetçilerinin bugünkü mücadelesinin, küresel emperyal güçler ve onların yerli iş birlikçilerine karşı olmak zorunluluğu vardır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve milletiyle bir bütün hâlinde yaşayabilmesi bu mücadelenin neticesine bağlıdır. ■

Türk milliyetçilerinin bugünkü mücadelesinin, küresel emperyal güçler ve onların yerli iş birlikçilerine karşı olmak zorunluluğu vardır.

¹ Durmuş Hocaoğlu (1996), "Ulus-Devlet, Millet ve Milliyetçilik Üzerine Bir Tahlil", **Türk Yurdu**, Cilt 16, Sayı 109, s.16

² Ali Osman Gündoğan, "*Devlet ve Milliyetçilik*" Doğu Batı Yayınları, 2002–2003, Sayı 21, s. 195

³ Mehmet Bedri Gültekin, "Milliyetçilik: Neden Şimdi ?", Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, 1.Basım, s.77

⁴ Anıl Çeçen, "*Milliyetçilik: Neden Şimdi ?*", Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, 1. Basım, s.55

⁵ Montserrat Gubernau "20. Yüzyılda Ulusal Devlet ve Milliyetçilikler", Çeviri: Neşe Nur Domaniç 1997, s.145

⁶ Montserrat Gubernau age., s.151

⁷ Anıl Çeçen (2009), **Ulus Devlet Türkiye Cumhuriyeti**, Kilit Yayınları, s.25

⁸ Fatih TÜRE, Egemenlik, Temsili Demokrasi ve Ulus-Devlet,

http://www.ekonomikorumlar.com.tr/dergiler/gundem/Gundem_1_Sayi_518.pdf, , 30.11.2010

⁹ Mehmet Ali Ağaoğulları (2010), “Ulus Devlet ya da Halkın Egemenliği”, İmge Yayınları, s.236-238

¹⁰ Fatih TÜRE, age., s.12

¹¹ Fatih TÜRE, age., s.12

¹² Ali Osman Gündoğan, age., s. 196

¹³ Kemal Cebeci, Küreselleşme Bağlamında Ulus-Devletin Egemenlik Gücünün Dönüşümü”

<http://www.sayistay.gov.tr/dergi/icerik/der71m2.pdf>, e.t. 31.11.2010

¹⁴ Özyakışır, Deniz (2006), “Ulus-Devlet ve Milli Egemenlik Bağlamında Teorik Bir

Küreselleşme Eleştirisi”, **Jeopolitik Dergisi**, Ağustos 2006, Sayı:31, s.78

¹⁵ Erol Güngör (2004), **Türk Kültürü ve Milliyetçilik**, İstanbul: Ötüken Yayınları, s.98.